

3.º Cum entia hujus mundi sint etiam diversae naturae, et in ordine productionis a se independentia, non una, sed tot series infinitae adstrui deberent, quot sunt genera et diversae species entium. Deinde quia entia simplicia, sicut de anima nostra probabitur in Psychologia, nequeunt oriri nisi per creationem, admissis etiam relate ad generationem plantarum et animalium hujusmodi sericibus, adhuc recurrendum foret ad ens infinitae virtutis extra ordinem contingentium existens.

7. Opponunt I.º generatim. 1.º Primum principium et prima veritas nequit probari; atqui Deus deberet esse primum principium et veritas prima. 2.º Existencia in Deo deberet esset idem ac essentia: ergo sicut essentia ita et existencia non potest per rationem cognosci. 3.º Nequit definiri, *quid sit* Deus; ergo neque cognosci poterit *an sit*.

Resp. ad 1^m *Dist. maj.* primum principium *cognitionis, conc. essendi vel existendi, nego maj.* et ex opposito *dist. min. nego conseq.* Deus quidem, utpote ens primum reale, est prima veritas in *esse, sive essendi*, et est primum principium *existendi*, ut causa omnium contingentium, non autem prima veritas vel principium *cognitionis*: hinc ejus existentiam non inferimus ex prioribus *in se*, sed *quoad nos*.

Ad 2^m *Dist. conseq.* essentia nequit cognosci adaequate, id est comprehendi, *conc.*; inadaequate: *nego conseq.* Recolantur dicta de conceptu infinite perfecti (1).

Ad 3^m. *Dist. ant.* nequit definiri per genus proximum et differentiam ultimam, *conc.* definitione descriptiva et nominali, *nego*. Ut demonstratio legitime procedat, sufficit utcumque determinare quid sit illud quod quaeritur (2).

Quod si quis adderet: *Deum existere*, est objectum Fidei; nequit igitur ratione probari; distinguimus *ant.* est etiam objectum Fidei, *trans.* est tantum objectum Fidei, *nego*. Actus elicitus Fidei Divinae necessario praesupponit certam cognitionem de existentia Dei. Hinc etiam D. Thomas ob-

[1] *Ontolog.* art. 5. n. 44 et seq.

[2] Essentialiter competit Deo, esse *ens simpliciter* et per excellentiam; notio autem *entis* (*Logic.* Part. I. n. 2.), est una ex transcendentalibus, quae scilicet transcendunt seu sunt supra omnia genera, utpote quae de quovis objecto indiscriminantim et aequivoce enuntiantur, e. g. *ens, res, verum, bonum*, etc.: hinc dicitur, Deum sub nullo genere entium proprie contineri, quia categoria generum non incipit a notione *entis*; ideoque Deum neque posse per genus proximum et ultimam differentiam definiri.

servat (1), demonstrationem existentiae Dei ex principiis naturalis rationis desumptam, spectandam esse tamquam *praambulium* omnis revelationis, ac proinde etiam Fidei Divinae: quamquam, ut alias monuimus, potest haberi fides et scientia de eodem objecto sub diverso respectu.

8. Opponunt II.º Demonstratio debet fieri ex necessariis; entia contingentia non sunt quid necessarium; ergo nequit ex ipsis legitime inferri existentia entis necessarii.

Resp. *Dist. maj.* ex necessariis logice et illatione, *conc.* natura et entitate, *nego*; et ex opposito *dist. min. nego conseq.* Legitima demonstratio postulat necessariam illationem consequentis ex antecedente, quae optime consistit etiam cum contingentia medii adhibiti: licet enim hoc absoluta necessitate non existat, tamen purificata conditione, ut ajunt, de ejus existentia, praesertim per certitudinem metaphysicam, sicut in casu nostro habetur, consequentis illatio absolute et objective certa ac necessaria evadet.

Instant I.º Inter contingens et necessarium, sicut inter finitum et infinitum, nulla datur proportio; ergo.

Resp. *Dist. ant.* nulla datur proportio entitatis, *conc.* connexionis et dependentiae, *nego*. Non ex identitate naturae, sed ex dependentia et connexione contingentis cum necessario ratiocinamur: ergo nihil refert naturae disparitas.

Instant II.º Ab ente necessario nequit inferri contingens; ergo a pari: etenim eadem est ratio eorum, quae sunt relativa et connexa.

Resp. *Conc. ant. nego conseq. et paritatem. Dist. rationem additam*: eadem est ratio, quando connexionis relatio est mutua, *conc.* secus, *nego*. Et sane disparitas est manifesta: ens enim contingens postulat, saltem mediate, ut sit ens necessarium, a quo determinetur in suo *esse*; secus foret absque causa: e contra ens necessarium, sibi soli sufficiens, nihil in sua natura includit, quod exigit productionem contingentis; nisi itaque de hac aliunde constaret, notio sola entis necessarii eam non suppeditat. Hinc eruitur, relationem connexionis in isto casu non esse mutuam: simili modo ac recte quidem ex opere artefacto inferitur artificis existentia, licet non vice-versa. Connexionis mutuae exempla sunt obvia (2).

[1] *Parte I.* quaest. 2. art. 2 ad 1^m

[2] Vide dicta in *Ontologia* artic. 4. n.º 31.

Instant III°. Effectus non exigit, nisi causam proportionatam; ergo ex effectu contingenti non inferitur, nisi causa contingens.

Resp. *Dist. ant.* effectus non exigit, nisi causam proportionatam pro quacumque hypothese, *conc.* proportionatam simpliciter, *nego.* Praeterea *dist. conseq.* si effectus fiat per creationem, *nego*; si per eductionem dumtaxat ex nihilo *sui*, *subdist. immediate, conc. mediate, nego.* Loquimur de causa, quae complete et pro omni hypothese sufficiat determinatione effectus quoad totalitatem ejus naturae; ergo licet in hypothese successionis a contingente ad contingens causa immediata et inadaequata possit etiam esse contingens, tamen in casu eductionis ex nihilo *subjecti et sui* vel dum quaeritur causa mediata et adaequata, quae naturam contingentis non tantum in se, sed etiam in virtute proxime efficiente determinaverit, effectus contingens postulat causam necessariam.

Unde Kant prorsus immerito arguit, fieri saltum, dum ex contingente ad necessarium concludimus, quia sufficit, inquit ipse, causa contingens: item, ignaviae subjici rationem humanam, cum prohibeatur ab ulteriori rerum naturalium inquisitione. Qui enim saltus esse potest, dum non neglectis causis intermediis et immediatis, sed earum dumtaxat detecta insufficientia, a contingente ad necessarium, seu a serie *relativorum* ad aliquod ens *absolutum* concludendo excurrimus? Hinc quoque nulli ignaviae ratio humana subjicitur: non enim ulteriorem progressum in inquisitione causarum et effectuum naturalium prohibemus, in qua utcumque profeceris, semper alia et alia investiganda reperies; verum physicas a metaphysicis disquisitionibus discernimus, quae postremae dum solam exigentiam respiciunt causae *completae, adaequatae, absolutae* (qualis in natura contingentium ac relativorum seorsum vel collective sumptorum, non invenitur), a multitudine vel paucitate effectuum et causarum naturalium, earumque mutuis consensionibus ac relationibus nullatenus pendent, neque eorum ulteriorem investigationem praepediunt.

Instant IV°. Saltem non sequitur, ens illud necessarium debere esse *Deum*.

Resp. *Nego* assertum. Dummodo athei admitere cogantur ens necessarium et improductum extra ordinem contingentium, hoc ad praesentem quaestionem sufficit. Postea os-

tendetur, quodmodo huic enti competant caetera Divinitatis attributa.

9. Opponunt III°. Termini seriei actu infinitae 1°. non debent spectari velut partes aliquota et integrantes, sed tamquam puncta ad lineam, momenta, ad tempus; cum inter finitum et infinitum nulla sit proportio. 2°. Philosophi plures docuerunt, propter suppositam possibilitatem mundi aeterni seriem infinitam successivam non repugnare, licet permanens repugnet; ergo.

Resp. ad 1°. *Nego ant.* Ex natura ipsa successionis oritur, seriem hanc non compleri nisi per terminorum aggregationem; ergo ejus termini sunt necessario partes integrantes seriei, quemadmodum, si linea ex punctis, tempus ex momentis coalescerent; puncta et momenta forent partes integrantes utriusque, et utrumque compositum nequiret esse aliquid actu infinitum. Ratio addita nobis favet.

Ad 2°. *Negando conseq.* dicimus cum Clar. Gerdil. (1), Philosophos istos facile potuisse videre, possibilitatem seriei successivae actu infinitae secum trahere possibilitatem permanentis. Nam, sive termini seriei in abstracto sibi succedere, sive in concreto sibi coexistere supponantur, aequae ab aliqua intelligentia numerari possent, et aequae fieret transitus a finito ad infinitum per rem finitam, ergo si permanens, etiam successiva series actu infinita repugnat. Atque ex hac ipsa seriei repugnantia, quae *a priori* ostenditur, suo loco videbimus, non posse admitti possibilitatem mundi aeterni.

Instant. Singuli termini hujus seriei sunt possibles; ergo et tota series actu infinita. Nam quod convenit singulis individuis, quodque per collectionem nec augetur, nec minuitur, convenit etiam toti collectioni; atqui singulorum possibilitas *essendi* nec augetur, nec minuitur; ergo.

Resp. *Dist. ant.* singuli termini sorsum sumpti, *conc.* collective sumpti *nego.* Ad *probat. Dist.* quodque nec augetur, nec minuitur, tam respectu singulorum, quam collectionis, *conc.* tantum respectu singulorum, *nego.* Similiter *Dist. min.* neque augetur, nec minuitur, respectu singulorum seu distributive, *conc.* respectu collectionis, *nego.* Praedicatum impossibilitatis in casu nostro afficit collectionem, quatenus est haec determinata collectio, nempe *infinita*: nihil itaque mirum, quod sit contradictorium praedicato individuum. Nam *esse in collectione*, relate ad terminos distributive sump-

(1) *Memoire de l' infini absolu*, t. 5. Oper. edit. Roman.

tos, est quid extrinsecum et accidentale, collectioni autem esse actu infinitam foret quid intrinsecum et essentialiale, quatenus nimirum est haec collectio; et cum infinitas actualis, utpote generis diversi, sit collectioni intrinsece repugnans, recte de ipsa, et non de individuis enunciatur praedicatum impossibilitatis (1).

10. Opponunt IV°. Universitas rerum debet spectari velut quid totum, se ipsum evolvens diversis modis, in quo nullae series productionum et generationum: substantia enim nequit substantiam producere, et ex nihilo nihil fit; ergo hinc composito nequit aptari repugnantia seriei actu infinitae.

Resp. *Nego ant.* Assertio haec est contra experientiam meridiana luce clariorem. Sed esto: evolvat se hoc totum adeo diversis et miris modis: nonne singulae ejus evolutiones totidem successivos seriei terminos constituent? Nonne erunt totidem effectus contingentes, qui saltem remote a causa prima et absolute necessaria pendebunt? Ergo etiam in ista hypothesi absurditatum congeries integra perseverat.

Ad prob. *Dist.* tamquam ex materia praexistente conc. tamquam a termino non-esse, *subdist.* virtute finita conc. infinita nego. Ex eo quod substantiae finitae et materiales per veram creationem se non producant, non tollitur, ubi adest, successiva unius ab alia propagatio, quocumque modo fiat, et insufficientia ex se ad existendum: vis namque participandi suum esse poterat esse vel non esse; ergo semper remanet necessitas recurrendi ad causam primam et improproductam. Caeterae distinctiones patent ex alibi dictis et dicendis (2).

Instat I°. Ex contingentia singulorum nequit contingentia totius seriei inferri; a distributivo enim ad collectivum non valet illatio. Sic, e. g. ex quo partes sint incompletae, non sequitur totum esse incompletum.

Resp. *Nego ant.* Ad probat. *Dist.* non valet illatio in accidentalibus, conc. in essentialibus, *subdist.* si pendeat a collectione, conc. si non pendeat, nego. Ut dictum est in fundamento esse in collectione est quid extrinsecum singulis entibus contingentibus; ergo collectio sive series nequit muta-

(1) De vi argumentationis a distributivo ad collectivum et vicissim, vide quae diximus *Logicae* Part. I. artic. 3. §. 4. n. 24. et in nota.

(2) *Logicae* Part. II. art. 5. n. 55. dicunt iterum. Hic inferius cap. 3. art. 1. per totum, et in notis.

re eorum contingentiam; ergo tale praedicatum ab ipsa non pendet: quin potius, quo plura hujusmodi entia ex se ad existendum insufficientia colligantur, eo major necessitas aderit entis a se existentis, quod talem insufficientiam adimat, sive compleat, sicut patet exemplo catenae ex annulis se invicem sustentibus confetae. Hinc paritas addita non est ad rem, si intelligatur de extrinseco partium complemento, quod dependet a collectione sive compositione.

Instant II°. Data etiam contingentia seriei, non inferitur ens necessarium 1° Ex singulis contingentibus non inferitur; ergo nec ex tota serie. 2° Cum partes adaequant totum, et singulis seorsim acceptis sufficiens existendi causa intra seriei sit assignabilis, idem de tota serie erit dicendum. 3° Quia series haec erit quoque necessaria et independens, cum concedatur esse infinita ac aeterna, secus contra hypothesim periret infinitas, dum ad ejus initium perveniretur.

Resp. *Nego ant.* Ad 1^m. *Dist. ant.* ex singulis non inferitur, si ageretur de eductione ex nihilo sui et subjecti, nego: in hypothesi transitus de contingente ad contingens, *subdist.* immediate, conc. mediate, nego. Ratio distinctionis patet ex supra dictis. Praeterea si supponantur duo aut plura entia toto genere diversa, quae ab invicem in productione non pendent, vel unicum etiam ens simplex contingens, ex singulis immediate potest inferri necessitas causae improproductae (1).

Ad 2^m. *Dist. ant.* sufficiens existendi causa incompleta, conc. completa, *nego ant.* et *conseq.* In ista serie ascendendo quousque libuerit, invenies semper effectus, descendendo vero causas alterius; et non sui; ergo nullam invenies causam absolutam et completam, sed incompletam; ergo numquam habebis rationem sufficientem, quae possit absolutam existendi impotentiam, tam a singulis, quam a tota serie tollere, et in intellectui quietem adferre.

(1) Videtur per se manifestum, et probabitur in Psychologia, ens simplex, utpote non coalescens ex partibus nec ex subjecto et forma, non aliter posse oriri nisi per simplicem transitum a non esse sui et subjecti ad esse, seu per veram creationem: similiter, si tantum unum, e. g. saxum et animal unum, quorum neutrum ab altero quoad productionem dependet, existerent, nec ante se alia ejusdem generis entia supponerent, a quibus immediate orirentur, jam etiam tunc ad creationem, quae soli enti infinita virtute praedito seu Deo convenit, pro reddenda sufficienti ratione illorum entium, recurrendum esset.

Ad 3.^m *Nego ant. et dist. probat. contra hypothesim disjunctive permissam, et non cecessam, conc. aliter, nego.* Non ex infinitate, quae tantum velut ad experimentum permittitur atheis, sed aliunde inferenda est hujus contingentium seriei necessitas et independentia, sicut nos ejus repugnantiam ex natura collectionis et entium deducimus: ergo nil mirum si ipsa infinitas denegari debeat, exclusa causa improducta: si enim unquam possibilis foret talis series, non deberet excludere ens necessarium a quo determinaretur.

Instant III.º Sicut ex contingentia successivorum deducitur contingentia totius seriei, ita ex aeternitate, quae consequitur suppositam infinitatem, deducitur necessitas ad existendum, ac proinde independentia; ergo.

Resp. *Nego ant. et parit.* Contingentia singulorum, cum per successionem non mutetur, ut vidimus, sufficit per se ad inferendam totius seriei contingentiam: at aeternitas cum ex se non postulet nisi ut nullum ens sit *tempore prius* ipsa collectione, licet concederetur talis collectio aeterna nondum sequeretur esse independentem. Enimvero per hoc minime excluderetur necessitas existentiae causae primae, quae esset saltem *natura prior*, completeretque aeternam insufficientiam illius seriei, ideoque ab initio quaestionis monuimus nos nunc praescindere, an contingentia semper extiterint necne, quia ab hac inquisitione argumenti robor non pendet.

ARTICULUS II.

DE ARGUMENTIS PHYSICIS QUIBUS PROBATUR EXISTENTIA DEI.

11. Tot possent institui argumenta physica ad probandam Dei existentiam, quot sunt entia praesertim organica et animata, eorumque diversae naturales ordinationes. Nos tamen, ex admirabili hujus mundi ordine causarumque finalium subordinatione probationem dumtaxat desumimus, ut breviate consulamus.

At sciendum est, atheos nos negare hujus mundi ordinem, ejusque constantiam per leges stables determinatam (et si negarent iisdem argumentis refellerentur ac sceptici); sed utrumque casui fortuito tribuere. Vel enim entia hujus mundi ignota nobis ratione ordinate se compo-

suisse dicitant; vel Epicuro immane quoddam vacuum, et in eo infinitas atomos, exiguas nempe materiae particulas, vagari et ab aeterno existere statunt. Dum itaque a summo deorsum ferebantur atomi illae, casu contigit, ut a linea recta declinantes in se invicem impegerint, et sic mutuo cohaerentes varia efformaverint corpora, ex quibus coalescit mundus. Omnis igitur structura corporum, ordo, legesque, quibus subjacent, quin et ipsae entium spiritualium ac voluntatis humanae operationes, ex fortuita atomorum combinatione et declinatione originem trahunt, ac explicantur juxta hoc insanum commentum.

Suppositio ista epicurea vel ex eo absurda est, quod adstruat materiam sive ejus elementa improducta esse, et ab aeterno extitisse, motuque essentiali praedita fuisse. His tamen in praesens omissis, contendimus vel solum aspectabilem hujus mundi ordinem causasque finales invicte probare existentiam entis intelligentis, a tota serie ordinatorum distincti. Duo tamen prius advertimus: 1.º Ordinem hujus mundi spectamus simul cum constantia legum quibus subjicitur, nec ab ipso excludimus ordinationem entium, quae sunt ratione praedita. 2.º Ut argumentum hoc sit diversum a metaphysico, conabimur ex ipsa natura *ordinis*, non autem argumento metaphysico in subsidium vocato, eruere supremae intelligentiae sive Dei, existentiae necessitatem, ideoque propositionem nostram sic enunciamus [1].

Admirabilis hujus mundi ordo, COMPLETE et ADAEQUATE sumptus, ejusque constantia per leges stables determinata,

(1) Plerique auctores, dum hoc physico argumento utuntur, vel non advertunt ordinem physicum rerum causarumque finalium subordinationem esse in se quid finitum, ideoque non postulare nisi causam ordinantem finitam, quae non erit Deus; vel si hanc sequelam advertant, statim ad metaphysicum argumentum confungunt, dicendo, quod si supponatur causa illa finita, erit et ipsa ordinata, contingens, ac ab alia dependens, ad quam tandem, tamquam ad independentem et supremum ordinatorem, necessario perveniendum erit. At iste modus procedendi omne robor physici argumenti elevat, ipsumque cum metaphysica demonstratione confundit: unde non defuerunt alii philosophi, qui hoc argumentum aut nihil per se probare, aut tantum probabile esse arbitrati sunt. Istud itaque incommodum nos declinare studebimus. Vide quae Sarti, Bonomi, Genuesis, Storchenau, Bonelli, aliique disputant.